

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

**У ПРОСТОРУ
ЛИНГВИСТИЧКЕ
СЛАВИСТИКЕ**

Зборник научних радова

Поводом 65 година живота академика Предрага Пипера

Уредници:

Људмила Поповић
Дојчил Војводић
Мотоки Нوماћи

Београд, 2015

СТСРП. СТЬЛПЬ : РУС. ДИЈАЛ. СТОЛП, СТОЛБ 'ДЕОНИЦА ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА'

Разматра се српско-руска изоглоса, сцерп. *стљпъ*, срп. дијал. *стун* (Херцеговина, Црна Гора) 'деоница пољопривредног земљишта': рус. дијал. *столп*, *столб* у истом значењу < псл. **stǫlpъ* / **stǫlbъ* 'стуб'. Дато значење могло се развити непосредном применом псл. речи као метафоре за тракаст комад земљишта или преко глагола **(ob-)stǫlpiti* 'омеђити побијеним ступцима'.

Кључне речи: етимологија, изоглоса, дијалектизам, (старо)српски, руски, прасловенски, балтословенски.

1. У свом „Рјечнику из књижевних старина српских“ (РКС 3: 175–176) Даничић бележи реч **стљпъ** у три значења: *turris*, *pes* и *ager*. Значење 'кула' је староцрквенословенско и изводи се, као и 'ножица, постоље',¹ из основнога 'стуб'.² Треће Даничићево значење је оно које нас овде занима и за које бар досад нису уочене паралеле у другим словенским језицима. Илустровано је са 12 примера (укључујући један неизвестан и, како се показало, погрешан); загребачки речник даје углавном исте потврде као Даничић, понеку изоставивши а покоју придодавши, укупно њих 11 (РЈА 16: 811–812). Овде ћемо дати збир нама познате грађе, где се нашло четрнаест примера

---

¹ То значење посведочено је искључиво у актима Дубровачког архива где се описују предмети — чаше, иконе — примљени на чување; све потврде су из Пуцић 2: иконица сребрна на *стљпъ* 50, 56; кѣтаљ на *стљпъ* 50, кѣтао на *стѣпъ* 51, кѣпе трн на *стљпѣхъ*, 56. једна сѣзжѣвница сребрна на *стљпъ* 73.

² У Даничићеву речнику тога значења нема, али не само да Миклошич s.v. **стљпъ** за 'στήλη, columna' даје највише потврда управо из преводних текстова српске редакције, на челу са светосавским Законоправилом (LP 884–885), него је сам Даничић убрзо после РКС издао оригинално дело „Животи краљева и архиепископа српских“ (Загреб 1866), где у животу краља Милутина Данило II говори о „стубовима и капителима“ (*стљпы же н надѣстљпни*) цркве Св. Стефана у Бањској, чијом је изградњом сам руководио (ЖКА 150). У изворе за РКС није ушла ни стихира кнезу Лазару, где реч долази у пренесеном значењу *стљпъ огньни*.

које не наводи ни један од поменута два речника, међу њима и најранији помен речи из Светостефанске хрисовуље,³ чиме је укупни број њених потврда нарастао на тридесет.

1.1. Све потврде су из дипломатичких извора, тачније – манастирских повеља, њих укупно осам, почевши од Светостефанске или Бањске хрисовуље краља Милутина из 1316. а завршно са оснивачком повељом Цетињског манастира из 1485. У повељама из XIV века облик речи је *стльнь*, множина *стльни*, док у овој последњој она долази у млађем фонетско-морфолошком лику с краја XV столећа *стоуњ*, множина *стоунове*. Помиње се искључиво у правним одељцима писаним (претежно) старосрпским народним језиком, и то на два начина: као предмет даривања цркви или манастиру и као међник у разграничењу тог поседа. Стога се учинило упутним разврстати потврде на две групе, тако што на прво место стављамо оне где је *стльнь* несумњиво земљишни посед (који се дарује), а онда разматрамо случајеве где би иста реч у својству међника могла стајати и у неком од својих других значења ('стуб, колац, кула ...'). Унутар сваке од двеју скупи на потврде се ређају хронолошки.

1.1.1. За *стльнь* / *стоуњ* 'земљишни посед' нашло се укупно двадесет три потврде у пет повеља издатих између прве половине XIV и краја XV века:

1330/31. Стефан Урош III Дечанима

а) и приложн краљевство мн светаго николоу оу ботоуши ... и земля црков'на. стльпъ на роусни полн од брьда до лоуга. и стльпъ оу селѣ до прѣкога поутн оу цркъвѣ. и нива коватница и вьлкан'ць селнщель ДХ II 59. а земля црков'на стльпъ на роусни полн ѿ брьда до лоуга и стльпъ оу селѣ до прѣкога поутн оу цркъвѣ. и нива коватница и вьлкан'ць селнщель ДХ III 2719–2720

1336–1347. краљ Душан хиландарском пиргу

б) и стльпъ земли при цркъвы оу анплатни, такожде и оу соухогрьлѣ полъ винограда гоубавьца и стльпъ мрѣжница и трѣи стльпы подѣ поутель, кон гредѣ одѣ банѣ оу кострыць MS 122

³ Даничић је претпоставио најстарију потврду речи у значењу 'ager' на оштећеном месту из повеље краља Уроша Св. Николи у Хвосну, но у најновијем издању те повеље (сачуване у препису XVI в., уп. А. Бубало, ССА 3: 169 дд.) чита се [и п]риложнихъ храмоу селмъ вь оукрѣпленіе п[и]рѣ стльпъ (ЗСПП 251).

1346/47. цар Душан Злетовској епископији

в) н иѣше приложн с(вѣ)тоѣ ц(а)р(ь)ство мн епископни злетовскон с(вѣ)томоу архиагг(е) лоу оу пнианци цр(ь)квѣ с(вѣ)т(а)го николѣ съ селомъ н с виноградоу н с водѣнницами н с лоугомъ н зѣмляе стльпъ поченши от с(вѣ)т(а)го николѣ до лоуга н выше лоуга около брѣста лоукы до поута кон прѣходн от ц(а)рѣва села ССА 13: 186

г) ннѣа н стльпъ въ колакннннѣ долѣ, выше брѣста н на голѣшевѣ долѣ стльпъ ѡбѣ странѣ поута. id.ib.

д) н приложн деспотъ зѣмляе стльпъ выше с(вѣ)т(а)го наниѣ дола, н дроугын стльпъ повыше кон ѣ гюрень дръжалъ оузь вложинноу id.ib.

1349/50. цар Душан Св. Арханђелима

ђ) н оу ставни стльпъ зѣмляе долци, н оу горьнен брънашын стльпъ за коукіади, н дваа стльпа прѣма коукіахъ, н стльпъ подь поутемъ, н тынзи всн стльпн с мѣтади како соу испръва были ц(а)рѣви АХ 284–287

е) да ороу цр(ь)кви на брънашын на стльпѣхъ цр(ь)ковннхъ АХ 315

ж) н иѣше село оу снтници пантинно долнѣ съ всѣди мѣтади н правниади села тога како си ндаю ѿ нсконн, н стльпн кон соу орани ц(а)рствоу мн 494

1485. Иван Црнојевић Цетињском манастиру

з) н що ѣ было коукънѣ зѣмлѣ ѡстонкѣ, тон све рекосмо да соу стоупове црковны MS 531; Шекуларац 1987: 205.

и) н еѣше приложнхъ стоупъ зѣмлѣ на горнѣ добро, кон мн ѣ заложноу гюргъ мръкшинкѣ за .м. перперѣ на залогоу. ако ли ю ѡзмож ѡтъкоупити гюргъ за себѣ, а за ннога ни за кога, да да црѣквы .м. перперѣ, а зѣмлю да оузмѣ за себѣ. ако ли бы хотѣо, да ю црѣквы ѡткоупи, а дрѡгомоу да ю прода, да нѣсть ю вольнѣ ѡткоупити. н еѣше приложнхъ дрѡгы стоупъ зѣмлѣ на таблано, кон мн заложн ѡстои радосалинкѣ н гюргъ мръкшинкѣ за .п. перперѣ. ако ли бы ю доглы къда ѡткоупити сами за себѣ, н за ннога ни за кога, да дадѡ црѣквы .п. перперѣ, а зѣмлю да ѡзмоу за себѣ. ако ли бы хотѣлы, да ю црѣквы ѡтъкоупѣ, а дрѡгомоу продадѣ, да не соу вольны ѡтъкоупити ѣ. н ѡван ѡба стоупа зѣмлѣ, къда соу мене заложни, н та нцѣ даѡ готовѣ динаре мое, свѣдоуно ѣ свѣди цѣтаинианы н всѣди кметн доврѣсїнемы MS 532; Шекуларац l.c.

С обзиром на вишезначност речи *стлп*, да би било јасно да је то што се дарује земљиште, придодаје јој се одредба у партитивном генитиву *земље* иза (б), (ђ) или испред (в), (д), али само у уводном делу сва-

ког сегмента, даље се она подразумева (б), (д), (ђ), једино је у (и) сва три пута изричито *ступ земље*. У (а) набрајање дарованих поседа уводи се са *земља црковна*, па нема потребе за таквом појашњавајућом допуном, као ни у (з), где се оно што је било *кућна земља* преводи у *црковне ступове*; у (в) довољно је што се *стлп* ставља упоредо са *њива*. Исти спој у (е) *стлпи црковни* произлази из (ђ), где је речено да цар *стлпе* дотада у свом власништву поклања цркви Св. Арханђела. Лоцирање *стлпа* назначава се најпре именовањем села а затим ближе према неком топографском објекту унутар његових међа; у (в) оно се ближи подробном омеђењу; да су *стлпи* имали своје међе, излази из (ђ); да су били предмет давања у залог, из (д) и (и). Два *стлпа* означена су посебним именима: *Мрежица* (а), *Долци* (ђ); за могућност да се сам термин *Стлп(и)* понегде топонимизовао, в. ниже 1.3. Да се *стлп* оре, јасно је из (е) и (ж), а из (а) и (г) излази да није исто што и *њива*, већ по свој прилици комад обрадивог земљишта већи од појединачне њиве, каква је била *Ковачица* (а), који се могао пружати са обе стране пута (г).

1.1.2. *стльпъ* у својству међника среће се укупно шест пута у четири повеље из прве половине XIV века, укључујући најранију потврду речи у Светостефанској хрисовуљи:

1316. Милутин Бањској

а) а ловѣюу потокоу мегѣа ѿт тоуѣпъ ... прѣз теговншта оу потоку кон греде междоу стефанѣ стльпе оу ловѣѣ потокъ БХ 27v.

1330/31. (и доцније) Стефан Урош III Дечанима

б) а мегѣа степани цркѣи с чавникедъ ... посрѣдъ стльпа ннзъ дльбоки потокъ ДХ I 175–176, по срѣдъ стльпа оу дльбокии доль II 25, ѿ влахъ сѣбстѣфаньскнхъ мегѣа ... посрѣдъ стльпа оу гльбокии доль III 1081.

в) а се мегѣа дѣчаноу ... ннзъ стльпъ цркѣи н. н оуз стльпъ трин ннве оулокѣске. н ннже стльпа конь ннвъ оу рѣкоу стльпаницоу ДХ III 83–85

1336–1347. краљ Душан хиландарском пиргу

г) н се мегѣ селоу словнию ... посрѣдѣ дола, н до стльпа гребного выше добро~тина н до стоубла стоуденьца н на дрѣговъ стльпъ MS 122

1349/50. цар Душан Св. Арханђелима

д) а мегѣа внишеградоу н сп(а)совѣ цр(ъ)кви н с(вѣ)т(а)го ннколи ... како сходн дѣль конь дмитрова стльпа оу поутъ, н тѣмзи поутель на борокоу кнкѣ до хрїсовоула митрополнтова АХ 271:

ђ) н нива ниже лоуке а выше млатна конь стльпа б(о)городичнна АХ 212

За ових шест потврда отворено је питање треба ли у њима, и у којима од њих, *стлп* схватити као под 1.1.1, или допустити да значи ‘кула’ или ‘стуб’. Најмање споран је (в), јер је спој *стлп црк’вни* посведочен у АХ (горе 1.1.1.е), а међа не може ићи ни уз ни *низ* објекте какви су кула или стуб. За (б) вреди аргумент да ако је у истом споменику (ДХ) реч недвосмислено посведочена у значењу земљишног поседа не само као међник (в) него и као предмет донације (1.1.1.а), и на том трећем месту за њу треба претпоставити исто значење. Исто важи и за потврде у Светоарханђелској хрисовуљи, (д) и (ђ). С обзиром на *Богородичин стлп* (ђ), и за *Стефање стлпе* (а) и *Дмитров стлп* (д) треба претпоставити да су названи по светитељима, односно њима посвећеним црквама, а не по људима. *Богородичин стлп* код Призрена свакако је био део онога што се у (д) означава као *хрисовул митрополитов*, посед катедралне цркве Богородице Левишке, а *Дмитров стлп* у истом омеђењу вероватно се односи на (некадашњи) посед призренске цркве Св. Димитрија, коју је Драгутин поклонио Хиландару, ЗСПП 269, Милутин Хиландарском пиргу а Душан потврдио. *Стефањи стлпи* у Светостефанској хрисовуљи (а) нису ништа друго до посед самог манастира Св. Стефана у Бањској (Лома 2013: 208). За потврду (б) значајно је да су *Степања цркѣв* и *Светостефански власи* по свој вероватноћи називи за делове истог црквеног властелинства. Проблематични остају међници Словиња (г). *Другов стлп* сасвим лепо може бити земљишни посед некога Друга, будући да је то лично име добро посведочено у Дечанским хрисовуљама на истом терену (Грковић 1986: 94), али и његов надгробни споменик, с обзиром на претходно поменути *гребни стлп*; или је ту реч о гробљанској парцели? Уп. доле 1.3.1.

1.2. Реч *стун* у значењу земљишног поседа није више жива у народним говорима, али се до почетка XX века чувала у појединим деловима српског језичког простора. Располажемо подацима са подручја Црне Горе и Херцеговине.

1.2.1. У једном писму из 1833. Јеремија Гагић, руски вицеkonzул у Дубровнику, одговара Павлу Јосифу Шафарику да је за њега проверио значење неких речи у Црној Гори, између осталих и речи *стун* (Jireček 1882: 207):

„‘Ступ’ ние опредѣлена мѣра землѣ, него е еданъ просторъ очищене – отреблѣне – землѣ отъ камена, и истымъ каменѣмъ ограђене (заступлѣне?); оваковы земаля међу каменѣмъ има отъ 1/2 до 2 ютра величине и безъ разлике зову се у Црногоры ‘ступъ – ступовы’“.

Очито је Шафарик познавао реч из старосрпских извора и претпоставио за њу да означава неку меру за површину, а Гагић је био у прилици да прибави информацију са терена где је она, испоставља се, непрекинуто живела од краја XV столећа, када је забележена у оснивачкој повељи Цетињског манастира, до у прву половину XIX века. Када је почетком XX века Јован Ердељановић вршио своја истраживања на истом терену, већ је била увелико изашла из употребе. У Кучима је 1904. још успео забележити да *ступ* значи „виши, т.ј. повећи, а дугачки део земљишта“, али је индикативно да то напомиње поводом топонима *Мицанов ступ* у Орахову (Ердељановић 1907: 89), док на другом месту исти топоним убраја међу имена српског порекла „с таким обликом, који је или старији или не *припада говору данашњег српског становништва*“ (id. 110, курзив Ердељановићев). Путујући по старој Црној Гори 1910. и 1911, констатује да и у Дугом Долу и у Бјелицама постоји назив земљишта *Љешев ступ* али да ни на једном месту народ не зна објашњења томе имену (Ердељановић 1926: 364). Стеван Дучић (1874–1918), који је од 1904. по Ердељановићевим упутствима проучавао живот и обичаје Куча, у свом постумно објављеном делу (1931: 44–45) бележи да се ступовима зову „равни квадратни комати земље“.

Драгољуб Петровић у својој „Топонимији Куча“ нотира *ступ* као термин у значењу ‘уска а дуга парцела, њива’ (1988: 34), а у новообјављеном *Речнику Куча* (Петровић, Ћелић, Капустина 2013: 389) за реч *ст’уп* (sic!) дата су два значења: 1. ‘стуб, дирек; колац’ и 2. геогр. ‘узан а дуг земљишни појас, ливада, њива’. Чини се да су кучке потврде за значење апелатива *ступ* забележене током последњих стотинак година засноване више на општем утиску о изгледу топографских објеката означених тим називом, честим у тамошњој микротопонимији (уп. доле 1.3.), Дучићева можда и на хомонимији са *ступ* ‘стуб’, него ли на живој употреби речи у вези са традиционалним начином коришћења пољопривредног земљишта на ширем подручју Црне Горе, какву је Гагић чуо пре више од 180 година, а која налази потврду и на суседном терену Херцеговине.

1.2.2. Рођени Херцеговац Јевто Дедијер, који је у првој деценији XX века по Цвијићевим упутствима вршио антропогеографска истраживања

свога завичаја, помиње *стун* као застарео, само још местимично употребљаван синоним турцизма *илака* као назива за део *мере* (тур.: сеоска утрина, заједнички пашњак) који припада поједином сеоском имању (1909: 42): „Мерама се називају необрађени дијелови сеоског атара. Они се заједнички експлоатишу. У њима се разликују илаке, које се негдје зову и старим именом *ступови*. То су дијелови мера, било они који су ближи имању једне куће, било они који се од имања протежу свом дужином сеоског атара.“

Шта је у Херцеговини *илака*, објашњава исти аутор у једном свом ранијем раду, поводом употребе те речи у Билећким Рудинама (Дедијер 1903: 703): „*Илаком* се зове онај дио у мери, који припада појединому имању. Тај дио ограничен је замишљенијем правијем линијама, које би под правијем углом биле повучене с имања у меру. Ови појединачни дијелови узимају се у обзир само онда, кад неко хоће, да обради дио мере; илаке нијесу омеђене никаквијем знацима, нити се икада издвајају осим у горњему случају (...) У некијем селима у Хумнини цијели су сеоски пашњаци издијељени на оваке илаке. Од сваке куће озидан је уз цијело брдо зид, који одваја једну илаку од друге“.

У продужетку Дедијер претпоставља да је овакво раздјељивање пашњака настало под „утицајем турске грунтовнице, која се је била почела вршити пред окупацију“, тј. мало пре 1878. Употреба речи *стун* за означавање овога правног појма, о којој дознајемо из његовог доцнијег списка, подударна са оном коју је готово пола века пре аустријске окупације Босне и Херцеговине (1878) забележио Гагић у Црној Гори, где тешко да је било турског административног утицаја, указује да на црногорско-херцеговачком терену имамо посла са предтурским наслеђем и допушта нам да себи створимо представу о томе шта су могли бити *ступове земље* у време оснивања Богородичиног манастира на Цетињу.

1.3. У савременој српско-хрватској топонимији назив *Стун* је вишезначан, пре свега стога што може одражавати најмање два различита прасловенска лика, **stopъ* и **stьlpъ*,⁴ а у овом другом случају бити мотивисан присуством различитих објеката или сличношћу са њима. Тамо где се

---

⁴ Занимљиво је да у Црној Гори Ровински бележи орографски апелатив *стун* у значењу ‘мјесто, откуда начинается спускъ съ горы’ (Ровинский 1905: 598), што Пижурица (1980: 281) пореди са *дебло* у значењу ‘планински ланац од кога иду огранци’, полазећи од значења *стун* ‘главна грана стабла’, но овде ће ипак у основи пре него ли **stьlpъ* бити **stopъ* а значење као у *ступањ*, *степен(ик)*.

он односи на пољопривредно земљиште ипак можемо узети да је мотивисан речју која нас овде занима, а не њеним хомонимима ‘стуб’ или ‘кула’, поготову ако се ради о терену где је она забележена у старосрпским изворима који су горе (1.1) наведени. Та два услова испуњавају топономастичке потврде са двају подручја: Косова и Метохије и Црне Горе.

1.3.1. Као назив за њиве, *стун* је чест у топонимији Косова. У свом „Речнику косовско-метохијског дијалекта“ Глиша Елезовић (2: 280) забележио је *Стун* као назив потеса (?) у селу Ошљани код Пантина. Атанасије Урошевић записао је једину *Стун* у Доњој Будриги, Топличану и Бајчини, множину *Ступови* у Кузмину, Партешу, Житињу, Понешу, Словињу, Муџер Бабушу и Баланцу (1975: 136); нека од тих села су већ у доба његових истраживања била чисто албанска. Милета Букумирић има *Стун* као назив за њиве у селима Сушици и Чаглавици на средњем Косову (2015: 163). Посебну пажњу привлаче *Стун* код Пантина и *Ступови* у Словињу, јер се у Душановој повељи хиландарском пиргу помињу у Пантину *стлп* који су орани царству ми, а у међама Словиња *Гребни стлп* и *Другов стлп*, в. потврде (г) под 1.1.1. и (ж) под 1.1.2, тамо и коментар око могуће интерпретације *Гребног* и *Другова стлпа*. У вези са потврдама из ДХ III у омеђењу Дечана, Митар Пешикан примећује (1986: 41) да је општи термин *стлп* ту вероватно топонимизиран, и да од њега можда потиче оближњи хидроним *Стлпчаница*, данашња Лоћанска Бистрица, па додаје: „Данашњи *Слуп* јужно од Дечана вероватно је одраз речи *стлп*, али неће бити директни продужетак наведеног дечанског међаша, који је морао бити ближе Дечанима“.

1.3.2. Како је већ речено више (1.2.1), *стун* је чест назив и у микро-топонимији племенског подручја Куча, где се реч изгледа очувала и као топографски апелатив (но треба имати у виду тамо изнету ограду). Петровић (1988: 125) бележи једину *Стун* на 22 места, двапут допуњену присвојним придевом: ~ *Мицанов* (о којем је писао Елезовић, в. горе 1.2.1), *Вукин* ~, једном топонимом у предлошкој синтагми: ~ *од-Веоча*, а множину *Ступови*, -*ōvā[n]* на 18 места, у два случаја допуњену посесивним генитивом породичног имена (~ *Бел’евићā[n]*, ~ *Вукосла[в]овићā[n]*). Изван Куча Ердџановић наводи већ поменути (1.2.1) *Љешев стун* у Дугом Долу и Бјелицама, те *Ступови*, назив баштине у Братоножићима (село Морачице, 1909: 469) и у Пиперима (село Свиба, 1911: 364), а такође *Ступови* из Васојевића. Овај последњи пример је упитан, с обзиром на то да апелатив није забележен у васојевићком говору (уп. најскорије Стијовић 2014: 576), а Ердџановиће-

ва потврда се односи на земљиште где се налази манастир звани *Ђурђеви ступови*. Извор му је антропогеографски опис „Васојевића у турској граници“ (Лалевић, Протић 1905: 699), где читамо: „Манастир *Ђурђеви Ступови* налази се између села Берана и Долца, на левој страни Лима, а у подножју планинског ланца који се завршује Острим, близу десне обале реке Сушице. Име му је дошло по месту на коме је, које се зове *Ступови* (курзив А. Л.)“.

Невоља је што има и један други манастир истог имена, *Ђурђеви ступови* у Расу, задужбина Немањина, названа тако, по два стлпа-звоника над припратом. Такве цркве, са по две куле у функцији звоника, имале су и задужбине Немањине браће, Страцимирова црква у моравском Грацу, данашњем Чачку, посвећена Богородици, и Мирослављева црква на Лиму, у Бијелом Пољу, посвећена Св. апостолима Петру и Павлу; за све три летописац истиче да су ѿ .в. стлпа. Изгледа да је и четврти брат Тихомир почео градити управо такву цркву код данашњих Берана, а да ју је завршио његов син Првослав, с тим што су првобитна два торња рано, вероватно још у XIII веку, замењена једним, који и данас стоји (Чанак-Медић 1989: 87 дд.).

Тешко је узети да је од двеју истоимених цркава грађених у приближно исто време и са два торња као заједничком архитектонском карактеристиком једна, она Немањина у Расу, понела име по тој карактеристици, а ова друга није; а опет *Стефањи стлпи* Бањске хрисовуље, *Богородичин стлп* и *Дмитров стлп* Светоарханђелске хрисовуље (в. горе 1.1.2) дају могућност да се *Ђурђеви ступови* схвати као ‘земљишни посед (катедралне цркве) Св. Ђорђа’.⁵

1.3.3. Под *ступ* у значењу дела поља RJA XVI 812 наводи *Ступ* као назив за оранице села Новоселаца на Гласинцу,⁶ за њиве села Грума и Миљачића у Височком котару,⁷ за „дионицу“ у Долцима у Далматинској Загори и за земљиште код Каталене, села Ђурђевачког котара у Хрватској. Подробно трагање кроз објављену и необјављену топономастичку грађу вероватно би изнело на видело још могућих примера са ширег простора,⁸ но овде ћемо

⁵ За ову дилему уп. најскорије Дашић (2011: 19–20) (нап. 3).

⁶ „Зирати“ у извору (Филиповић 1951: 418).

⁷ Извор је Филиповић (1928: 574, 575), где се наводе варијанте изговора *Стѡп* и *Стуоп* и множина *Стопови*; с обзиром на особине локалног говора, сигурно је да се ради о рефлексу вокалног л (уп. Ивић 1985: 141), тј. да ту одиста имамо посла са **stьlpъ*, а с обзиром на денотат можда управо у нашем значењу.

⁸ Одвојено од апелатива је у RJA (l.c.) обрађен топоним *Ступ* као име махалама у фочанском, вишеградском и власеничком котару и села у Сарајевском пољу.

се задовољити констатацијом да је реч добро посведочена у савременој топонимији двеју области где је бележе старосрпски извори, Косова са Метохијом и Старе Црне Горе са Брдима, тј. ту несумњиво имамо континуитет њене употребе од средњег века до новог доба.

1.4. Ако изузмемо Гагићеву успутну претпоставку да би реч *ступ* могла бити у вези са *заступити*, рус. *заступить* ‘заклонити, заштитити’ (в. горе 1.2.1), која нема основа, будући да је у у том глаголу од прасл. *ъ, а у *ступ* је од стерп. *стльнь* са вокалским *л* (уп. горе 1.3 и доле 4.2.2), највећи део досада изнетих тумачења изричито или прећутно узима да је то иста реч као *ступ* < стерп. *стльнь* ‘стуб, кула’.

1.4.1. У својој монографској студији о српском средњовековном селу, Стојан Новаковић тумачи старосрпски ступ (*стльнь*) као (приближни) синоним савременом називу *потес* или турцизму *мездраја* (1891/1965: 100, уп. и 206): „Ступ у смислу потеса или већег комада земље за обрађивање“ и 178, где узима да реч значи исто што и средњелатински изрази *dominicium*, *terra (in)dominicata*.

1.4.2. Други се нису задовољили да речи из контекста у којима се јавља изведу значење, већ су се упустили у етимолошке спекулације покушавајући да реконструишу семантички развој од ‘стуб’ до ‘обрадива површина’, при том се делом ослањајући на забележена значења апелатива *ступ* (која, међутим, сама могу бити делом плод етимолошке спекулације, в. горе 1.2.1). Тако Ердџановић закључује: „Дакле реч ступ (стльнь) као означавање за нарочиту врсту земљишта несумњиво је стари српски термин, који је без сумње постао на тај начин што је она према своме првобитном значењу употребљена после и у пренесеном“ (1926: 366), а Грујић узима за ступове да су то „биле као ступ дугуљасте уске њиве, ограђене сувозидом, те су и личиле на ступ поваљен на земљи“ (1926: 44). Милош Благојевић пише (1973: 96–97): „Ступ је свакако представљао већи комад обрадивог земљишта, који би се данас назвао потес; он је био и дугуљаст“ (1973: 96–97), а експлицитнији је на другом месту, где тачном суду да реч означава деоницу обрадивог земљишта⁹ додаје нагађање да је на њено име „утицао облик обрадивих површина које су груписане на једном месту у облику правоугаоника, тако

⁹ Тако и Пешикан (1986: 41): „*Стлп* чест општи термин (у значењу ‘деоница обрадиве земље’ или сл.)“.

да својим изгледом подсећа на стуб“ (350).¹⁰ Издваја се суд Стјепана Павичића у RJA (XVI 811),¹¹ где допушта исти метафорични помак значења, али на прво место ставља једно објашњење које бисмо могли подвести под синегдоху: „stup je dio polja ili posjeda; to je značenje nastalo ili po stupu, koji je u polju obilježavao granice posjedovanja, ili po obliku posjeda jednakome ili sličnome stupu“. За ту прву могућност определио се Велимир Михајловић: „Мишљења сам да је први део овог објашњења тачан, и да је, према томе, лако могуће да један важан детаљ приликом одређивања границе (у овом случају стуб) постане одлучујући у том смислу да омогући семантички прелаз гранични стуб > посед, имање“ (1970: 174).

1.4.3. Полазећи од суда да стсрп. *стльпъ* значи ‘њива’ или, тачније, ‘велики оранички комплекс који припада неком властелинству’, дошли смо недавно (Лома 2013: 209) до закључка да „није извесно да ли је посреди посебан семантички развој прасл. речи **stьlpъ* ‘стуб’ или треба тражити другу етимологију“, одвагнувши алтернативну реконструкцију **sьtьlpъ* ‘скуп ораница, укрупњен посед’ као поствербал од **sь-tьlpiti* > рус. *столнуть* ‘нагомилати’. У тренутку када смо то писали, није нам била позната непосредна руска паралела старосрпском термину. Из накнадног сазнања о њој, антиципираног, колико знам, једино кратком опаском у брњанском Етимолошком речнику старословенског језика (ESJS (15/2010: 881)).¹² проистекао је овај рад. Недоумицу око тога да ли стсрп. *стльпъ* у значењу земљишног поседа јесте или није рефлекс псл. **stьlpъ* ‘стуб’ побуђивао је недостатак паралела за то значење у другим јужнословенским језицима,¹³ а, како се чинило, и на целом словенском северу. То се променило са појавом четрдесет прве свеске речника руских народних говора из 2007, где се за *столп* као прво значење даје ‘стуб (столб)’, а као друго и треће следећа:

2. «Участок распаханной земли в чресполосном (испарцелисаном – А. Л.) владении». **Обоян. Курск.**, Машкин, 1854. 3. Граница земельных участков. «Рубеж». **Лебедян. Тамб.**, Цветков, 1851 (СРНГ 41: 223).

¹⁰ Слично Синиша Мишић (1999: 718–719).

¹¹ Св. 70 из 1958. г.

¹² Аутор одреднице *stьlpъ* Зофје Шарапаткова за значење ‘část pole, pruh pozemku o určité výměře’ констатује да је српскохрватско, уз упућивање на RJA (XVI 811), и руско дијалекатско, за шта упућује на Даљев речник и СРНГ (в. следећи одељак овога рада).

¹³ Уп. за словеначки: Bezljaj (3/1995: 320) s.vv. *stólb*, *stólp*, за бугарски БЕР (7/2010: 521) s.v. *стълб*, (522 д.), s.v. *стълп*; оба речника исцрпно дају дијалекатску грађу.

Подударност облика и значења допуштала би да се већ на основу ове усамљене руске потврде повуче српско-руска изоглоса прасловенске старине **stьlpъ* ‘комад обрадивог земљишта’. Но ако се узме да су рус. *столп*, с.-х. *стун* и рус. *столб*, с.-х. *стуб* само варијанте исте прасловенске (и још балтословенске) речи, псл. **stьlpъ* / **stьlbъ* < бсл. **stulpas* / **stulbas* (в. ниже 3.2), на руском тлу налазимо под *столб* и његовим изведеницама низ других потврда за наше значење, не само у истој свесци СРНГ, него већ код Даља.

2.1. Даль s.v. *столб* даје и следећа значења:

тамб. кур. ‘участок земли, в неск. десятин; полоса, клин, загон, в 80 и 100 сажень; отмеженный, не чересполосный загон’; **симб.** ‘дорога меж загонов’.

Потврде су са истог подручја као горе за *столп*; ареал и семантику подробно ћемо размотрити доцније, након што изнесемо потврде за *столб* из СРНГ (41: 199 и д.). Лик на -б је у руском језику далеко уобичајенији и распрострањенији него онај на -п, а семантика му је разгранатија, те значења која нас занимају овде налазимо тек од 20. надаље:

20. Мера земельной площади. Пачелм. **Пенз.**, 1945. **Сарат.** 21. Участок земли. **Сарат.**, Бурнашев. *Столб нашей Москве*, т.е. «нашей Москвы (улицы села)». Сарат., Адливанкин, 1954. **Пенз.** «Участок земли, заключающий в себе несколько десятин (1 десетина = 1,09 гектара)». **Тамб.**, Опыт, 1852. Участок распаханной земли в чересполосном владении». **Курск.**, Машкин, 1858, **Дон.** Участок земли, ограниченный, отделенный от чересполосицы. **Тамб.**, **Курск.**, Даль. Лежать столбáми. Быть отделенными от чересполосного владения (о десятинах земли). Бурнашев. Небольшая полоса залежи (угара) за огородами. Шацк. **Тамб.**, 1934. 22. Нераспаханная узкая полоса между участками поля. **Симб.**, 1843. *Дорога повернет вправо, а ты иди столбом прямо*. **Пенз.** **Тамб.** *К загоном по столбам ездили*. **Ворон. Красно-дар.** *Это сейчас межа, а раньше дорога такая, называется столб, столбы; по столбу едешь*. **Груз. ССР.** Прямая дорога, которая разделяет землю на участки. **Дон.**, 1929. Лечь столбóм. Быть прямой (о дороге). 23. Палисадник. Дмитриаш. **Ворон.**, 1952.

2.1.1. И неке изведенице од *столб* обрађене у истој свесци СРНГ показују сличан распон значења.

Столбѣц (СРНГ 41: 203) 13. Мера земельной площади длиною в 100 саженой. **Пенз.**, 1857. 14. Полоса пахотной земли. *Этот столбец длинный, его пахать не будут.* **Тюмен.**, 1998. Нераспаханная полоса между участками поля. *Я на столбце накосил воз травы.* Тереньг. **Ульян.**, 1970.

Стóлбик (205) 11. Участок земли с одинаковым составом почвы (в основном — чернозема). «(В Барабинском полесье) чернозем везде лежит небольшими островками или столбиками, как говорит местное население». **Новосиб.**, Филимонов, 1892.

Столбник (СРНГ 41: 207) 1. Полоса земли, пашни и т. п. разной величины. **Смол.**, **Пенз.**, Даль. Участок в сто кв. саженой. Балаш. **Сарат.**, 1954. Участок поля в три десятины. **Смол.**, **Пенз.**, Даль. 2. Межа между участками пахотной земли. *На столбниках ноне уродилась хорошая трава, годится на сено. Все столбники спали.* **Пенз.**, 1960. 3. Прямая дорога в поле между участками. **Ворон.**, 1973.¹⁴

Столбняк (СРНГ 41: 207) надел земли на одну казачью семью. **Кокчетав.**, 1960. 2. Край межи. **Сарат.**, Соболевский.

2.2. На основу наведених потврда ареал се може оцртати као зона јужновеликоруских говора – губерније Курска, Тамбовска, Вороњешка, Смоленска – и њиховог периферног зрачења у следу ширења руске државе на исток и југоисток од XVI века – губерније Пензанска, Симбирска (данашња Ульяновска област), Саратовска, области Донска и Кубанска (Краснодар, данашњи Јекатеринодар), Грузија, Јерменија¹⁵ и северни Казахстан (Кокчетавска област). Језгром ареала ваља сматрати централну, курско-орловску, и источну, рјазаньску скупину јужновеликоруских говора, док њихова западна скупина пружа само усамљену потврду изведенице *столбник* (из Смоленске губерније). Још прецизније се као исходиште може одредити средишња скупина, јер је само ту, на подручјима Курска и Тамбова, и то сразмерно рано (средином XIX века), посведочена варијанта *столп*, која би, у светлу

¹⁴ У СРНГ (l.c.) је овде стављено и позно (1952) посведочено значење ‘большая дорога’ из Кујбишевске (Самарске) губерније, које ће бити другачије мотивисано, уп. (ibid. 202) *столбач* ‘большая проезжая дорога с километровыми столбами’, забележено 1998. на средњем Уралу. Није јасно спада ли овамо и следеће (5) значење ‘поворот быков во время пахоты’ из говора руских насељеника у Јерменији.

¹⁵ Руско насељавање у Закавказју датира од почетка XIX в., а обухватало је пре свега староверце.

старосрпских паралела, била првобитна. Но не може се искључити ни могућност да је уочени паралелизам настао у исходу независних семантичких развоја на југу и на истоку словенског језичког континуума.

2.3. Са решењем напред изнете дилеме скопчано је и питање хронологије. У том погледу постоји упадљива асиметрија међу јужнословенским и источнословенским сведочанствима. Она прва концентрисана су у временском распону од почетка XIV до краја XV века, другим речима, поткрај старосрпског језичког раздобља, уз само оскудне дијалекатске потврде из XIX–XX века, од када пак потиче целокупна маса руских дијалекатских сведочанстава. Евентуалну историјску потврду руске речи пружа једна исправа с краја XV — почетка XVI века са подручја Великог рјазањског кнежевства, на коју ћемо се осврнути мало ниже (3.2.1). Но она у хронолошком погледу не би много значила, јер већ из горе (2.2) изнетих ареалних запажања произлази да је реч *столб* у значењу комада земљишта на том подручју морала постојати најкасније већ у XV веку, када се узима да су се, на ономе што се у руској дијалектологији назива „территория первичного формирования“, коначно уобличице три макродијалекатске групације руског језика: јужна, средња и северна. То нас већ ближи датуму првог старосрпског помена (1316).

3. Најпре ваља одбацити сумњу, коју смо недавно сами изразили, у етимолошку везу – ако не истоветност – стерп. *стльнь* у значењима ‘стуб’ и ‘земљишни посед’. Алтернативна реконструкција коју смо предложили **sъtьlpъ* (1.4.3) формално је могућа за старосрпску реч, јер су почетком XIV века, када је први пут посведочена, слаби полугласи већ одавно били испали, а исти предложак би се и у руском закономерно упростио преко **столп* у *столп*. Оно што побија нашу етимологију је семантика: нигде, ни на старосрпској ни на руској страни, нема основа да се претпостави изворно значење ‘нагомилавање, акумулација, обједињавање земљишних поседа’,¹⁶ већ је свуда реч о појединачном комаду или деоници пољопривредног земљишта (уп. ниже 4). Осим тога, на руском тлу је у значењу ‘участок земли’ много боље посведочен лик *столб* (2.1), што у пуној мери одражава варијантност основне речи ‘стуб’.

¹⁶ Занимљиво је да Благојевић (1973), а за њим и Мишић (1999), говоре о ступовима као о *груписаним* ораницама; при том свакако полазе од сазнања да је *стльнь* комад земље већи од појединачне њиве (в. горе 1.1.1).

3.1. Између прасл. **stьlpъ* и **stьlbъ* не може се повући јасна линија семантичког и етимолошког разграничења. То се лепо види из одреднице у ESJS (15/2010: 881–882), где се најпре наводе облици на *p* и *b* у појединим словенским језицима, а онда збирно дају значења, уз упућивање на језик али без назнаке да ли се у њему дато значење везује за један или други гласовни лик, или за оба. Дистрибуција двеју варијаната у простору и у времену различита је од језика до језика. У старословенском искључиво је *стльпъ*, као и у старосрпском *стльпъ*, али данас је на српско-хрватском терену лик *стуб* превладао, а *ступ* се осећа као архаичан и покрајински.¹⁷

На македонско-бугарском терену постоје обе варијанте, мак. *столп* и *столб*, буг. *стълп* и *стълб*, с тим што је у оба језика она на *-б* уобичајенија. Напротив, у словеначком *stòlp* је књижевно а *stòlb* застарело. Западнословенски језици знају само за варијанту са безвучним ауслаутом: словачки *stĺp*, старочешки *stlúp*, *slúp* > чеш. *sloup*, горњолужички *stolp*, доњолужички *shup*; исто гласи пољски облик речи, посведочен већ у старопољском. У староруској писмености влада лик са *n* у двама варијантама, књижевној црквенословенској (*стльпъ*) и народној источнојужнословенској (*стълпъ* > *столпъ*),¹⁸ тек од XV–XVI века појављује се у писаним споменицима *столбъ*,¹⁹ да би у потоњим столећима превладао: савремен руски облик је *столб*, дијалекатски и *столоб*. Обратно, у украјинском *стовп* има књижевни статус, *стовб* је застарео, док у белоруском и *стоўп* и *стоўб* имају статус архаизма/дијалектизма, потиснути полонизмом *слуп*.

3.2. Варијантност се протеже и на балтски: литавски (и већ староли-тавски) *stul̃pas*, летонски *stulps* поред лит. дијал.²⁰ *stulbas*, лет. *stulbs*. На ши-рем индоевропском плану једину блиску паралелу представља старонор-дијско *stolpi*, шведско *stolpe* ‘стуб’; ако је исконска германска реч, *p* у њој би

¹⁷ Па се чак један историјски назив као *Бурђеви ступови* каткад „нормализује“ у *Бурђеви стубови*.

¹⁸ Индикативно је, на пример, да Несторов летопис у уводу где је реч о обичајима паганских Словена описује како су кости спаљених мртваца постављали у посудама *на столпъ на путех* (ПВЛ 1978: 30, уп. СлРЯ XI–XVII вв. 28: 83–84). Од краја XVII в. забележен је и дијалекатски лик са секундарним „полногласијем“ *столопъ* у значењу граничног стуба (l.c., в. ниже 4.2.1).

¹⁹ То важи и за изведенице; Миклошич има из Остромировог јеванђеља (середина XI века) и *стльбъникъ* (LP 884) и *стльпъникъ* (885), но Срезневский (III 581) и СлРЯ XI–XVII вв. (28: 86) дају из тог најранијег споменика руске редакције, само ову другу форму.

²⁰ Из северозападног, жемајтског или жмудског дијалекта.

се сводило на пие. **b* и била би прасродна са прабалт. **stulbas*, псл. **stǔlbъ*, док би псл. **stǔlpъ* било позајмљено из германског,²¹ а лит. *stulpas*, лет. *stulps* потом из источнословенског.²²

3.2.1. Германско порекло варијанте са *p* могло би се поткрепити неким употребама, као ‘истакнути државници, стубови друштва’, струс. *столпы* (рани XVII в.), ст.-швед. *stolpar* (СлРЯ XI–XVII вв. 28 [2008]: 85), а такође изведеницом **stolpęgъ* (*-ędzь*) одраженом у топонимији: стерп. село *Стль-нези* 1220, негде око Пећи,²³ која би могла одражавати германско патронимско образовање на **-ingaz*.²⁴ Против њега говори проблематичност праиндоевропске реконструкције **stǫb-*, са звучним неаспирираним лабијалом **b* који је у праиндоевропском био редак и јављао се углавном у ономатопејама, док се балтословенско **stulb-* може непроблематично свести на пие. **stǫlb^h-*. Стога је вероватнија претпоставка о обратном смеру позајмице, из источнословенског у старонордијски, која се ставља у историјски контекст варјашке епохе, када су постојале интензивне везе међу Скандинавијом и Кијевском Русијом.²⁵

3.2.2. Страно – словенско порекло варијанте са *p* у балтском могло би се бранити чињеницом да она у њему нема разгранату лексичку породицу, за разлику од оне са *b*, у коју, поред глагола *stulbti*, *-bsti*, *-bai* ‘укочити се (од страха), запањити се’,²⁶ спадају, са апофонијом, *stalbiotis* ‘застати, умирити се’, *stalbti*, *-bsti*, *-bai* ‘изветрети (о устајалом пиву)’, *stelbti*, *-bi*, *-biai* ‘id.; загушити (коров усева), засенити, (растући) прекри(ли)ти, спре-

²¹ Stender-Petersen, Meringer и Mann, по ESJS (l.c.)

²² Тако Skardžius (1931: 208), сада и нови етимолошки речник старолитавског (ALĖW 983); за ранију дискусију уп. Fraenkel (931), ESJS (l.c.), док као домаћу реч лит. *stulpas*, лет. *stulps* просуђују најскорије Smoczyński (611) и Karulis (2: 313). Derksen 2015 нема ни **stulbas* ни **stulpas*.

²³ Хапаксни помен у препису оснивачке повеље манастира на зиду Спасове цркве у Жичи, насталом између 1309. и 1316. (ЗСПП 90); неубицирано, уп. Пешикан (1981: 57).

²⁴ Уп. Vaillant 1974: 502–503. Блиску паралелу могло би представљати украјинско име села *Стовп'яги* (рус. *Столпяги*) у Кијевској области, али се оно помиње први пут тек 1622, и то у облику *Ступляки* (<https://uk.wikipedia.org/wiki/Стовп'яги>), а тумачи се као множина презимена (надимка) *Столпяга*, што ће бити сразмерно рецентно образовање.

²⁵ Тако Lottner, Zubaty, Rasmussen, уп. (ESJS l.c.).

²⁶ За метафору уп. рус. *столбенеть*, с.-х. *кóчити се* (од страха, запрепашћења) ← ‘постајати као *колац*’, где се у језичкој свести веза са основном речју изгубила, па је у деноминалном значењу ‘забијати коце у земљу (ради обележавања земљишта, везивања лозе, пасуља, граха)’ начињен лик са обновљеним *л колчити*.

чити биљку у расту (одузимајући јој светлост или ваздух)', *stīlbtī*, *-bstū*, *-baī* 'закржљати због недостатка светлости; почети гледати укочено, забленути се'.²⁷ Код облика *stūlp-* нема апофонске варијације нити посебно богате деривације: поред *stūlpas* и застарелог фемининума *stulpā* f. вреди поменути деноминал *stulpīoti* 'граничним ступцима обележавати (земљиште)'. Стлит. *stūlpas* 'идол, кип паганског божанства', *stūlpinykas* 'столпник (светитељ)' несумњиво подражавају староруске књижевне предлошке *стълпъ*, *стълпникъ*, али то може бити само семантички калк и не значи да је реч *stūlpas* славизам у свим својим значењима. Она су, заправо, врло разграната, тако да Френкел у свом речнику издваја чак три хомонимне одреднице: *stūlpas* 1. 'стуб, колац, катарка, кула', заст. 'пагански идол'; 2. 'зрак, сноп зракова; пруга као украс на тканини'; 3. 'набор на одећи', па просуђује да је под (2) реч истог порекла као под (1), а да би (3) могао бити германизам (Fraenkel 930). Занимљиво је да 41. свеска СРНГ под *столб* даје значења блиска и другом и трећем литавском значењу. За *stūlpas* 2. 'Strahl(enbündel)' уп.:

Мн. *столбы* 'лучи солнца, падајушије сквозь облака. Холмог. **Арх.**, 1907. Солнце на столбах. О ярких лучах солнца на закате. *Солнце на столбах* — к дождю. Пинеж. **Арх.**, 1977.²⁸

Потврде су из Архангелске губерније, са северноруског дијалекатског подручја, а имају и српску паралелу у народној сватовској песми коју је у седмој деценији XIX века забележио Богољуб Петрановић у Босни (1867: 76, по RJA XVI 811):

Жарко сунце, растури ступове,
док ја своје опремим сватове!

²⁷ Fraenkel (893, 900, 906), који говори о једној лексичкој породици, Trautmann (290–291) са знаком питања, док Smoczyński (600) просуђује лит. *stelbti*, *stilbūs* 'поникао у сенци, висок и танак', лет. *stilbs*, *stilba* 'подлактица; голеница, лисњача; део животињске ноге; сара чизме' као „Niejasne“, иако за летонско *stūlps* поред 'slup' бележи и значење 'kość goleniowa, lydka'. За тип вокалске алтернације где се у балтском поред дифтоншких спојева *el* < пие. *el и *al* < пие. *ol у нулској бази пие. *l рефлектује двојако, као *il* и као *ul*, блиску паралелу пружа лет. *tūlpinti* 'сместити', лет. *tūlpītiēs* 'нагомилати се, окупити се' поред лит. *tūlpti*, *tēlpti* 'сместити се, стати (у нешто)', лет. *tūlpt*, *tēlpti* 'id.; улазити', лит. *talpā* 'запремина, обим', лет. *talpa* 'простор(ија)', при чему и у овом случају, као и са *stūlpъ / *stūlbъ*, словенски пружа као паралелу једино *ъl* = балт. *ul* са *ṭlpa > стсл. *тльпа*, буг. *тльпà*, чеш., слч. *tlupa*, рус. *толпá* 'гомила, мноштво (људи)' (уп. Фасмер 74; Fraenkel 1054, 1094, 1138). Узгред речено, то је иста она лексичка породица за коју смо, погрешно, помислили да се у њу може уврстити стсрп. *стльпъ* (уп. горе 1.4.3. и 3).

²⁸ СРНГ (41: 201) s.v. *столп* 30.

Српски ту пружа са *стун* < *stǫlpъ и у формалном погледу потпуну паралелу, док се за рус. *столбы* може узети да је уместо старијег *столпы, с обзиром на то да је и на руском терену, као и на српском (али не у овом случају!), лик са *б* у новије време потиснуо онај са *п*. И за *stul̥pas* ‘Falte im Kleid’ постоји руска паралела са *б*, забележена 1976. на Уралу: «Складка на платье, одежде по их длине. Когда стала людям мода меняться, то стали носить и матроски ... и юбки длинные, и принцески со столбами».²⁹

Оваква разумењеност семантике речи *stul̥pas* у литавском није карактеристична за позајмљенице, а паралеле које за поједина (али не сва!) литавска значења налазимо на широком словенском простору пре говоре у прилог заједничком балтословенском наслеђу него ли доцнијим међусобним утицајима. Ова запажања не само да потврђују напред изнети став (3.1) да псл. *stǫlpъ и *stǫlbъ не треба етимолошки делити, већ га и протежу на балтословенско *stulpas и *stulbas, премда извор варијантности *p/b* остаје нејасан. Уобичајеном *ad hoc* објашњењу да су посредни различита лабијална проширења индоевропског корена **stel-* ‘стављати’ алтернативу би – пре него ли германско порекло варијанте са *p*, уп. горе 3.2.1. – могло представљати обезвучење у ликовима као лит. *stul̥bti*.³⁰

4. И дилема око развитка значења ‘стуб’ > ‘комад (обрадивог) земљишта’, језгровито изнета у RJA (горе 1.4.2), преноси се на шири план.

4.1. Дефиниције забележене у говору племена Куча у којима се *стун* описује као ‘узак, издужен, правоугаон’ комад или *појас* земље (горе 1.2.1) могу се довести у везу са руским значењима (горе 2.1). Као назив за комад земље *столб* се најчешће дефинише речју *полоса* чије је основно значење ‘трака’, уп. пољ.заст. *slup* ‘појас’, лит. *stul̥pas* ‘пруга’. Из представе о земљишној парцели тракастог, тј. издуженог правоугаоног облика изводљива су значења мере за површину или дужину ораница и међе између двеју

²⁹ СРНГ (41: 201) s.v. *столб* 37.

³⁰ Позиционо неутрализовање опозиције звучан : безвучан до којег је дошло после испадања слабих полугласа у положају пред безвучним сугласницима и на крају речи пружа могућност да се једно од објашњења за познију експанзију ликова са *б* на рачун оних са *п* како на руском, тако и на српском терену потражи у језичкој хиперкорекцији (*столбец*, *стубац*, *-нца* уместо *столпец*, *стубац*, *-нца*; *столп*, *стун* у номинативу/акузативу јединице схваћено као позициона варијанта од *столб*, *стуб*).

таквих парцела.³¹ Метафори ‘стуб’ > ‘трак(а)’ блиска је ‘стуб’ > ‘зрак’, за коју смо горе видели да је по свој прилици још балтословенска (3.2.2).

4.2. С друге стране, реч се не односи на природне облике земљишта, какви се метафорично описују помоћу предмета материјалне културе (нпр. *брдо, гребен* ‘део разбоја’ → ‘земљишно узвишење’), него на такве, који су плод људске делатности у циљу регулисања имовинско-правних односа, тако што једна већа природна целина погодна за обрађивање или испашу бива испарцелисана, тј. издељена међама, праволинијски повученим, а то нужно резултира мање-више правилним обликом парцела, најчешће четвороугаоним, али и троугластим – уп. Даљев превод ‘клин’ за рус. дијал. *столб*, горе 2.1.; *клин* ту значи «участок земли в форме треугольника, узкая полоса земли вдавшаяся углом в землю другого отдельного или общего участка земли» (СРНГ 13: 296).³² На кршевитом, обешумљеном тлу старе Црне Горе и Херцеговине то омеђивање *ступова* вршило се каменим сухозидинама, но ако узмемо да се оно ту није развило под утицајем затеченог предсловенског становништва – што би само по себи била разумна, мада недоказива претпоставка – а ни турске администрације, како је то помишљао Дедијер (в. горе 1.2.2), већ да је посреди правни обичај који су Словени донели доселивши се у ове крајеве из своје старе постојбине – а на то јасно указује збир овде изнетих језичких подударности – камењу су морали претходити *стубови*, у свом изворном значењу дрвених стубаца, колаца побијених у земљу.

4.2.1. Значење ‘погранични стубац’ посведочено је за стпољ. *shup* и струс. *столб*. Староруске потврде нама су овде посебно занимљиве, јер се бавимо могућом српско-руском изоглосом. Под „староруским“ разумемо два језичка ступња: ранији источнословенски (древнерусский), који се завршава у XIV в. са издвајањем трију посебних језика (великоруски, белоруски, малоруски или украјински) и млађи (старорусский) од XV закључно са XVIII веком. У првом раздобљу посведочен је искључиво лик са *n*, али не у значењима руског дијалекатског *столп* / *столб* која су предмет нашег разматрања (2.1). Од око 1500. јавља се *столбъ* у некима за нас занимљи-

³¹ Значење *столб* ‘пут (између парцела), пољ. заст. *shup* ‘пут’ биће отуда што се иде међом да се не газе усеви.

³² У том погледу занимљив је руски термин *чересполосица* за измешаност парцела у власништву разних домаћинстава, насталу као резултат редовних расподела општинског земљишта, са његовим варијантама *многополосица*, *узкополосица*, *длиннополосица*, које указују да су те парцеле (*полосы*) по правилу биле бројне, у с к е и д у г е.

вим употребама, које су без сумње знатно старије од времена првих помена. Из XVII века имамо обилне потврде за значење ‘међник’, дрвени ступац пободен да обележи међу и обележен двома унакрст урезаним цртама (*граница*): «И велено тое ихъ пожноу от церковной земли отмежевать и поставить столбы и насѣчь грани чтобъ впредь о томъ у нихъ спору и челобитья не было» (1691, СлРЯ XI–XVII вв. 28: 79). У том значењу забележена је и варијанта *столопъ*: «Первои столопъ въ Кривомъ колѣнѣ подлѣ дороги, что пролегла подлѣ Полисти, внизъ Полисти рѣки на лѣвой сторонѣ выкопана была яма ... а столопъ, которой подлѣ тое ямы поставленъ былъ, и тотъ столопъ ссѣченъ, по самую землю» (1697, id. 83). Такав стубац означава се као *межевой*: «Новосилцы ... межевые столбы повыжегли и повысекли, и межи перепохали» (1684, id. 79), а тако обележена међа – *столбовая*: «От тех пакленков на столбъ, на столбѣ гранѣ», от тог^о столба на столбъ, на столбѣ гранѣ», от Егорѣя едучи столбовою межою, пряма» (1636, id. ib.). У једној од најранијих потврда облика *столбъ*, с краја XV или почетка XVI в., такође у контексту омеђења, тачно значење речи није јасно: *внизъ по истоку по столбъ Пречистыя*. Срезневски претпоставља значење ‘придорожный столб съ образом (?)’ (Срезневский III 580), аутори СлРЯ XI–XVII вв. (28: 79) то исто: ‘придорожный столб с иконой’, само без знака питања, иако за такво значење нема друге потврде а у овој је оно самим контекстом искључено. Посреди је, наиме, исправа о разграничењу земље између пчелара рјазањског кнеза Фјодора Васильевича (1483–1502) и пчелара подложних оближњем манастиру Успења Богородице, за које се каже да су у обиласку међа (*на розъѣздѣ*) и сами учествовали (*съ Пречистыя бортники Ольговскаго манастыря*).³³ Јасно је, дакле, да у омеђењу које следи *столбъ Пречистыя* није стуб са иконом Пречисте (Богородице), већ да се подразумева *Ольговскаго манастыря* и да је реч о међи манастирског поседа. Посреди би могао бити међник (*межевой столб*) са урезаним знаком, али се у истом тексту за тај појам користе друга два термина, *рубежи* и *переверты*, а потврда је са подручја на којем се реч *столб* у наше време употребљава у значењу ‘участок земли’. Двозначност рускога *по* са акузативом у овак-

³³ Отводная на земли бортникамъ Рязанскаго кн. Феодора Васильевича 1483–1502 г.; користили смо издање у АЮ 142°, стр. 102. Манастир је око 1220. основао кнез Ингвар Игоревич на обали Оке крај места *Льгово*, по којем се првобитно звао *Льговский монастырь*, а након што је средином XIV века обновљен под рјазањским кнезом Олегом Ивановичем име му је промењено у *Успенский Ольгов монастырь*.

вим контекстима не дозвољава децидан закључак,³⁴ али се не чини пресмелом претпоставка да *столбъ Пречистыя* треба схватити исто као и *стльпъ Богородичинъ* у омеђењу призренских Св. Арханђела (горе 1.1.2), тј. као земљишни посед (цркве) Пречисте (Богородице). Подударност ове врсте, у домену хришћанског култа, свакако не би сезала у прасловенско доба, али би на обе стране могла посредно одражавати још претхришћански обичај означавања земљишног поседа речју **stьlpъ* уз допуну именом власника коме припада – а можда и паганског божанства коме је посвећен.

4.2.2. Ови увиди враћају нас на претпоставку да стсрп. *стльпъ*, срп. дијал. *стун*, јужнорус. *столп*, *столб* изворно није ‘*стубаст*, тј. тракаст’, већ граничним *стунцима* обележен комад земљишта. Руско значење ‘међа’ сводило би се на староруски појам *столбовая межа* ‘граница између поседа означена ступцима’. У творбеном погледу **stьlpъ* / **stьlbъ* ‘парцела, међа означена стубовима’ могло би се схватити као синегдоха, *pars pro toto*, но постоји и друга могућност тумачења. Већ је поменуто (3.2.2) да и у литавском *stulpas* значи ‘гранични стубац’ и да од њега има глагол *stulpuoti* за размеђивање земљишта побијањем граничних стубаца. У истом значењу реконструише се прасл. деноминал **ob-stьlpiti* (ЭССЯ 30/2003: 91), на основу струс. *остолпнѣти* ‘окружить стеной’, укр. *обстовніти* ‘обставить столбами’, блр. диал. *остоўніць* ‘поставить пограничные столбы’ (Туровски говор). Староруска потврда је заправо проблематична, она је из Ипатјевског летописа под годином 1240. и гласи: «Приде Батыи Киеву в силѣ тяжьцѣ, многомъ множествомъ силы своеи, и окружи град и остолпи сила татарская, и быс(ть) град во одержаньи велицѣ». Срезњевски преводи са ‘окружить’ и указује да други рукописи имају *оступи* (Срезневский II 748–749), док СлРЯ XI–XVII вв. (13: 153) не помиње ту варијантност и даје значење ‘окружить стеной’, које у датом контексту није вероватно: татарски кан није градио зидове око Кијева, већ га је само опсео, и изворно читање биће *оступи* (псл. **obstopiti* ‘опколѣти’), но варијанта *остолпи* доказује да је тај глагол постојао у говору преписивача. У примени на земљишну парцелу или међу, **stьlpъ* може се тумачити као поствербал од **stьlpiti* са изворним значењем ‘оно што је обележено ступовима’. У том случају, **stьlpъ* ‘стуб’ и

³⁴ Може значити и линију дуж које се креће, у нашем случају границу манастирског поседа (уп. *по врагъ къ лѣсу, да по лѣсъ к великому мху, по великои мохъ къ великому бору* 1448–1468, (Срезневский III 981), и граничну тачку, уп. *Отъ Конядренъ рѣчкъ по великои камень* (id. 982).

*stьlръ ‘комад земље’ не би била једна иста реч са семантичким гранањем, већ два хомонимна лика исте крајње етимологије, повезана као почетна и завршна карика у деривационом низу где би између њих стајао деноминал *stьlрiti ‘побијати ступце ради омеђења’.

5. Горе (2.2) начелно поменуто могућност, да би паралела повучена између стерп. *стльнь*, савр. дијал. *ступ* и рус. дијал. *столп*, *столб* у значењу комада пољопривредног земљишта могла бити плод познијих независних развоја, на крају овог разматрања чини се да смемо одлучно одбацити, и говорити о њој као о српско-руској изолекси, не млађој од хиљаду и по година, а можда и знатно старијој. Као и свака друга изоглоса, она се заснива или на заједничком очувању прајезичког стања, у овом случају речи која је могла бити распрострањена на целом прасловенском простору а опстати само на те две тачке словенског света као архаизам, или на заједничкој иновацији познопрасловенског доба; у овом другом случају одражавала би неку територијалну а можда и дијалекатску везу између Срба у старој постојбини и источнословенског племена Северјана, које је у раном средњем веку живело у оном делу Русије (Курска и околне области) за који смо претпоставили да је првобитни ареал речи *столп*, *столб* ‘участок земљи’. За старосрпску филологију и културну историју добитак је сазнање да *стльнь земље* треба схватити као ‘парцела’ или, ако ћемо са Пешиканом употребити домаћу реч, *деоница*³⁵ у испарцелисаном комплексу пољопривредног земљишта, можда, али не нужно, издуженог, тракастог облика и одређене величине. Настанак речи одражава развој приватносвојинских односа унутар префеудалних сеоских општина.

ЛИТЕРАТУРА

- БЕР. 1971. *Български етимологичен речник*. Софија: Издателство на Българската академия на науките.
- Благојевић, Милош. 1973. *Земљорадња у средњовековној Србији*. Београд: Историјски институт (Посебна издања 15).
- Букумирић, Милета. 2015. *Ономастика централног Косова*. Београд, САНУ (Библиотека Ономатолошких прилога 3 (у штампи)).
- Грковић, Милица. 1986. *Речник имена Бањског, Дечанског и Призренског властелинства у XIV веку*. Београд: Народна књига.

³⁵ Која семасиолошки (‘удео’) одговара руској *участок* ‘парцела’, дословно: ‘оно чиме се учествује’ у власништву.

- Грујић, Радослав. 1926. *Конавли под разним господарима од XII до XV века*. Београд: Српска краљевска академија (Споменик СКА 66).
- Дашић, Миомир. 2011. Манастир Ђурђеви ступови и Будимљанска епархија у историји // *Ђурђеви ступови и Будимљанска епархија*. Зборник радова. Ур. М. Радујко. Беране: Епископија Будимљанско-никшићка : Полимски музеј Беране – Београд: Филозофски факултет (Институт за историју уметности) : ЈП Службени гласник : Православни богословски факултет (Институт за теолошка истраживања): 17–41.
- Дедијер, Јевто. 1903. Билећске Рудине: антропогеографска испитивања // *Српски етнографски зборник V* (Насеља српских земаља 2): 670–900.
- Дедијер, Јевто. 1909. Херцеговина: антропогеографске студије // *Српски етнографски зборник XII* (Насеља српских земаља 6): 1–448.
- Дучић, Стеван. 1931. *Живот и обичаји племена Куча* // *Српски етнографски зборник XLVIII* (Живот и обичаји народни 20): 1–596.
- Ердељановић, Јован. 1907. Кучи, племе у Црној Гори: етнолошка студија // *Српски етнографски зборник VIII* (Насеља српских земаља 4): 3–343.
- Ердељановић, Јован. 1909. Братоножићи – племе у црногорским Брдима: етнолошка испитивања // *Српски етнографски зборник XII* (Насеља српских земаља 6): 451–538.
- Ердељановић, Јован. 1911. Постанак племена Пипера: етнолошка расправа // *Српски етнографски зборник XVII* (Живот и обичаји народни 10): 241–528.
- Ердељановић, Јован. 1926. Стара Црна Гора: етничка прошлост и формирање црногорских племена // *Српски етнографски зборник XXXIX* (Насеља и порекло становништва 24): 1–891.
- Ивић, Павле. 1985. *Дијалектологија српскохрватског језика: увод у итокавско наречје*. 2. изд. Нови Сад: Матица српска.
- Лалевић, Богдан, Иван Протић. 1905. Васојевићи у турској граници // *Српски етнографски зборник VI* (Насеља српских земаља 3): 694–733.
- Лома, Александар. 2013. *Топонимија Бањске хрисовуље: ка осмишљању старосрпског топонимастичког речника и бољем познавању оптесловенских именословних образаца*. Београд: САНУ (Библиотека Ономатолошких прилога 2).
- Михајловић, Велимир. 1970. Прилог речнику српскохрватских географских термина // *Прилози проучавању језика* 6: 153–181.
- Мишић, Синиша. 1999. Ступ. // *Лексикон српског средњег века*. Прир. С. Ћирковић, Р. Михаљчић. Београд: Knowledge.
- Мишић, Синиша, Татјана Суботин-Голубовић. 2003. *Светоарханђеловска хрисовуља*. Београд: Историјски институт (Извори за српску историју 3. Тирилички споменици 3).
- Новаковић, Стојан. 1891. *Село*. Београд (Глас СКА XXIV).³⁶
- Петрановић, Богољуб. 1867. *Српске народне пјесме из Босне (женске) I* (пјесме сватовске). Сарајево: У босанско-вилајетској штампарији.
- Петровић, Драгољуб. 1988. Топонимија Куча // *Ономатолошки прилози IX* 1–163.
- Петровић, Драгољуб, Ивана Ћелић, Јелена Капустина. 2013. Речник Куча // *Српски дијалектолошки зборник LX*: 1–461.

---

³⁶ Стране су навођене по другом издању, Београд 1965.

- Пешикан, Митар. 1986. Стара имена из доњег Подримља // *Ономатолошки прилози* VII 1–119.
- Пижурица, Мато. 1980. Прилог Ровинског српскохрватској географској терминологији // *Втора југословенска ономастичка конференција* (Скопје, 6–9 октомври 1977). Ур. Б. Видоески, Б. Конески, Т. Стоматоски. Скопје: МАНУ: 245–286.
- Ровинский, Павел А. 1905. *Черногорія въ ея прошломъ и настоящемъ*. Т. II. Ч. 3. Санкт-Петербургъ: Типографія Императорской Академіи Наукъ.
- Урошевић, Атанасије. 1975. *Топоними Косова* // *Српски етнографски зборник* LXXXIX (Расправе и грађа 9).
- Фасмер, Макс. 1986–1987. *Этимологический словарь русского языка* I–IV. Перев. и дополн. О.Н. Трубачев. Москва: Прогресс.
- Филиповић, Миленко С. 1928. Височка нахија // *Српски етнографски зборник* XLIII (Насеља и порекло становништва 25): 191–774.
- Филиповић, Миленко. 1951. Гласинац: антропогеографско-етнолошка расправа // *Српски етнографски зборник* LX (Насеља и порекло становништва 32): 177–463.
- Чанак-Медић, Милка. 1989. *Архитектура Немањиног доба II: цркве у Полимљу и на Приморју*. Београд: Републички завод за заштиту споменика културе СР Србије – Археолошки институт (Споменици српске архитектуре средњег века. Корпус сакралних грађевина).
- Шекуларец, Божидар. 1987. *Дукљанско-зетске повеље*. Титоград: Историјски институт СР Црне Горе.
- ЭССЯ. 1974. *Этимологический словарь славянских языков* (Праславянский лексический фонд). Ред. О. Н. Трубачев – А. Ф. Журавлев. Москва: Наука.
- ALEW. 2015. *Altlitauisches etymologisches Wörterbuch* 1–3. Unter der Leitung von Wolfgang Hock und der Mitarbeit von Elvira-Julia Bukevičiute und Christiane Schiller bearbeitet von Rainer Fecht, Anna Helene Feulner, Eugen Hill und Dagmar S. Wodtko. Hamburg: Baar (Studien zur historisch-vergleichenden Sprachwissenschaft 7).
- Bezljaj, France. 1977–2005. *Etimološki slovar slovenskega jezika* I–IV. Ljubljana: Mladinska knjiga – Založba ZRC.
- Boryś, Wiesław. 2005. *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Derksen, Rick. 2015. *Etymological Dictionary of the Baltic Inherited Lexicon*, Leiden – Boston: Brill (Leiden Indo-European Etymological Dictionary Series 13).
- ESJS. 1989. *Etymologický slovník jazyka staroslověnského* 1–17. Red. E. Havlová (1–6), A. Erhart (6–12), I. Janyšková (13–17). Praha: Academia (1989–2008) – Brno: Tribun EU (2010–2014).
- Fraenkel, Ernst. 1962–1965. *Litauisches etymologisches Wörterbuch* I–II. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht – Heidelberg: C. Winter.
- Jireček, Josef K. 1882. Jedan list Vuka Stef. Karadžića i devet listova Jeremije Gagića pokojnomu P. J. Šafariku // *Starine* XIV (Zagreb: JAZU): 198–209.
- Karulis, Konstantīns. 1992. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca* I–II. Rīga: Avots.
- Smoczyński, Wojciech. 2007. *Słownik etymologiczny języka litewskiego*. Wilno: Wydawnictwo Uniwersytetu Wileńskiego.
- Trautmann, Reinhold. 1970. *Baltisch-Slavisches Wörterbuch*. 2., unveränderte Auflage. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Vaillant, André. 1974. *Grammaire comparée des langues slaves*. T. IV: *La formation des noms*. Paris: Éditions Klincksieck.

ИЗВОРИ

- АХ. Шафарик, Павел Јозеф. Хрисовуља цара Стефана Душана, којом оснива манастир Св. Архангела Михаила и Гаврила у Призрену године 1348? // Гласник Друштва српске словесности 15/1862: 266–310.
- АЮ. 1858. *Акты юридические или собраніе форм старинного дѣлопроизводства*. Санктпетербургъ: Археографическая коммисія.
- БХ. 2011. *Повеља краља Милутина манастиру Бањска – Светостефанска хрисовуља I–II*. Прир. Ђ. Трифуновић. Београд: Приштина : Музеј – Београд : Центар за очување наслеђа Косова и Метохије Мпemosyne : Службени гласник.
- Даль, Владимир И. 1863–1866. *Толковый словарь живого великорусского языка I–IV*. Москва: Изданіе общества любителей Россійской словесности, учрежденана при Императорскомъ Московскомъ Университетѣ.
- ДХ. 1976. *Дечанске хрисовуље*. Изд. П. Ивић и М. Грковић, Нови Сад: Институт за лингвистику.
- Елезовић, Глиша. *Речник косовско-метохиског дијалекта I–II* // *Српски дијалектолошки зборник IV* (I део, 1932: 1–477); VI (II део, 1935: 1–587). Београд: СКА.
- ЖКА. 1866. *Животи краљева и архиепископа српских*. Написао архиепископ Данило и други. На свијет издао Ђ. Даничић. Загреб: У Светозара Галца у ком. (штампано у Биограду у државној штампарији).
- ЗСПП. 2011. *Зборник средњовековних ћириличких повеља и писама Србије, Босне и Дубровника*. Књ. 1: 1186–1321. Прир. В. Мошин, С. Ћирковић, Д. Синдик. Београд: Историјски институт.
- ПВЛ. 1978. *Повесть временных лет / Подг. текста и ком. О. В. Творогова, пер. Д. С. Лихачева* // *Памятники литературы Древней Руси XI – начала XII века*. Сост. и общ. ред. Л. А. Дмитриева, Д. С. Лихачева; Вступ. ст. Д. С. Лихачева. Москва: Художественная литература: 22–277.
- Пуцић, Медо. 1862. *Споменници српски II*. Биоград: Друштво српске словесности.
- РКС. 1863–1864. Даничић, Ђуро. *Рјечник из књижевних старина српских I–III*. Биоград: Државна штампарија.
- СлРЯ XI–XVII вв. 1975–. *Словарь русского языка XI–XVII вв*. Москва: Наука.
- Срезневский, Измаиль И. 1893–1912. *Материалы для словаря древнерусского языка по письменнымъ памятникамъ I–III*. Санкт-Петербургъ: Типографія Императорской Академіи Наукъ.
- СРНГ. *Словарь русских народных говоров I–XLVII*. Гл. ред. Ф. П. Филин (Вып. I–XXIII, 1965–1987), Ф. П. Сороколетов (Вып. XXIV–XLVI, 1988–2013), С. А. Мызников (2014–, XLVII–). Москва – Ленинград: Наука (Институт русского языка АН СССР) (1965–1966); Ленинград: Наука (Институт русского языка АН СССР) (1967–1992); Санкт-Петербург: Наука (Институт лингвистических исследований РАН) (1994–).
- ССА = *Стари српски архив*, Лакташи, Београд.
- Стијовић, Рада. 2014. *Речник Васојевића*. Београд: Чигоја штампа.
- LP. 1862–1865. Miklosich, Franz. 1863–1864. *Lexicon Palaeoslovenico-graeco-latinum emen-*

datum auctum Vindobonae: Braumüller.

MS. 1858. *Monumenta Serbica, spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii*. Ed. Fr. Miklosich.: Vienna: Braumüller.

RJA. 1880–1976. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* I–XXIII. Ur. Đ. Daničić, P. Budmani, T. Maretić i dr. Zagreb: JAZU.

Aleksandar Loma

OLD SERBIAN *STLBPB* : RUSSIAN DIALECT *STOLP*, *STOLB*
‘A PLOT OF AGRICULTURAL LAND’

Summary

The term *stlp* (written *stlbpъ*) designating a portion of arable land is well attested in Old Serbian monastic charters since the 14th century; before the end of the 15th century, its form has changed into *stup*, which has survived up to our days in some parts of Montenegro and Herzegovina. It is matched both formally and semantically by Russian dialect *stolp* with the (better attested) variant *stolb*. Doubtlessly the Balto-Slavic word for ‘post, pole, pillar’ is underlying, Common Slavic **stl̥pъ* / **stl̥bъ*, Lithuanian *stūlpas* / *stūlbas*. The agricultural meaning may have developed from its metaphoric use to designate a strip of land, or via a denominative verb, cf. Old Russian *ostolpiti*, Lithuanian *stulpioti* ‘to mark field boundaries with wooden posts’.